

הדרך האחרונה
סיפורו של מיתוס

המכון החינוכי הישראלי ע"ש יאנוש קורצ'אק נ"ר
The Korczak Educational Institute of Israel

דמותו של קורצ'אק במיתוס 'הדרך האחרונה'
הצעת שחרור אישית לקורצ'אק בתיאורי 'הדרך האחרונה'

מאת: ד"ר אורנה דובדבני

כמעט בכל הטקסטים שנסקרו, מסופר על הצעת שחרור שקורצ'אק קיבל:

מקור	מי הציע	איפה הציעו	מתי הציעו
מורטקוביץ'- אולצ'אקובה	הגרמנים	באומשלאגפלאץ	רגע לפני העלייה לקרונות.
זילברברג	הגרמנים	-	-
לוי- ליסנר	"הרוצחים"	-	-
שפילמן	גרמנים	-	-
רותם	קצין גרמני	מצטט תיאורים של כותבים	
שלנגל	בראנד, ראש הגסטפו בגטו וארשה	תוך כדי ההליכה, כשהוא צועד בראש הילדים	קצת לפני העלייה לקרון
שרפשטיין	בראנד, ראש הגסטפו בגטו וארשה	ברציף הרכבות	כשהילדים כבר הועלו לקרונות
צייטלין	פון־בלוטנאו	בפתח הקרון	כשהילדים כבר היו בקרונות.
זינגמן	קצין ס.ס המהנדס פראנק הולקה,מארגן הטרנספורט	ליד הרכבת	כשכמעט כולם היו כבר על הקרונות
פרלה	נעשה ניסיון שחרור, לא מצויין על ידי מי	נעשה בזמן שנודע בגטו שהוא והילדים הולכים	-
הארטלי- מארק	תיאור כללי- הייתה הצעה, לא מצויין מי הציע	-	-
אפנשלאק	דוקטור פויגט	בכניסה לרציף הרכבות	כשהילדים כבר היו על הרכבות
ברמן	שוטרים יהודים (יודנראט)	באומשלאגפלאץ	לפני העלייה לקרונות.

- [רמבה](#) – מספר שהציע לקורצ'אק שיפנו לקהילה לעזרה. זאת לא הגשה של הצעת שחרור, לא מכתב שמאפשר לקורצ'אק לחזור לביתו, אלא רעיון לבדיקה. הצעתו לא הניבה הצעת שחרור, שכן קורצ'אק סירב לה.

- [וינגרטן](#) – לא התייחס בטקסט שלו להצעת שחרור.

- [רודניצקי](#) – כחלק מניתוח המיתוס, אומר במפורש שלא הייתה הצעת שחרור. זה לא שהוא נמנע

הדרך האחרונה
סיפורו של מיתוס

המכון החינוכי הישראלי ע"ש יאנוש קורצ'אק ט"ו
The Korczak Educational Institute of Israel

- מלתאר אותה, אלא הוא ממש מעיד שלא הייתה. גם אצלו, נושא הצעת השחרור מחזק את המסר העיקרי שלו בתיאור 'הדרך האחרונה'.

נקודת המוצא בניתוח זה היא שלא ניתן לקבוע אמת הסטורית. משום כך ננסה לבחון מה התיאורים תורמים למיתוס. יש לקחת בחשבון שהתיאורים נכתבו במשך שנים, החל מימים ספורים אחרי התרחשות האירועים, ועד שנים לאחריהם.

ניתן להשוות ולראות שחלק מההצעות הגיעו מגרמנים, ואף לעיתים מצויין שמם, תפקידם, דרגתם; חלק- מפולנים ומשוטרים יהודים, ובחלק מהתיאורים לא מפורט ממי הגיעה ההצעה. יש מחברים הממקמים את מתן ההצעה בדרך מבית- היתומים, באומשלגפלאץ ובעלייה לקרונות הרכבת. בחלק מהתיאורים ההצעה נמסרה כשקורצ'אק היה עם כל הילדים, ובאחרים- כשהילדים כבר היו על הרכבת וקורצ'אק עדיין עמד בכניסה.

בכל התיאורים קורצ'אק סירב להצעה באופן מוחלט ומיידי, ללא היסוס. בחלקם, מתוארת, בנוסף לסירוב, הבעת מחאה, בז או התייחסות לבורות של מי שיכול להעלות בדעתו להציע הצעה כזאת.

נשאלת השאלה: מדוע כמעט כל המחברים המתארים את 'הדרך האחרונה' בסקירה זו, תיארו הצעת שחרור שהגיעה לקורצ'אק, והוא סירב לה?

להערכת, תיאור ההצעה נועד להאדיר את דמותו של יאנוש קורצ'אק. לא רק שהוא נשאר עם הילדים והלך עימם בדרך הקשה והנוראה הזאת; לא רק שהוא בחר לחיות עם הילדים כל חייו; ובחר לא לנטוש אותם ברגעים הקשים ביותר; גם ממש ברגע האחרון, כשהוצע לו להשתחרר ולהציל את חייו- הוא שוב בוחר, בפעם האחרונה, להישאר ולא להציל את עצמו. זה מעצים את גבורתו עוד יותר ממה שהייתה לפני הצעת השחרור. הוא אדם מיוחד ושונה, מעל כולם, נאמן לדרכו, פועל על-פי ערכיו ללא פיקפוק וללא סטייה מהם. יאנוש קורצ'אק שומר על אנושיותו, ועל כבוד- האדם, שלו ושל הילדים, כפי שעשה כל חייו. הסירוב להצעת שחרור מעצים את דמותו כסמל.

מצד שני, המציעים את ההצעה מקבלים דימוי של רשעים, ציניים- שמגישים הצעה שתשרת את האינטרסים שלהם עצמם; חסרי הבנה בסיסית, שלא יכולים כלל להבין את האבסורד וחוסר ההיתכנות של הצעתם; חוסר הבנה אנושית בעצם המחשבה שאפשר להציע לקורצ'אק לבדו הצלה- ללא הילדים. תיאורים אלה מבוססים על תפיסת הכותבים את דמותו של קורצ'אק ותפישתו ההומניסטית – אנושית – אם מתוך היכרות אישית אתו ואם מתוך היכרות או ידיעה אודות חיי בית היתומים לאורך כל השנים.

התיאורים של הצעת שחרור שהוצעה לקורצ'אק סמוך לסופה של 'הדרך האחרונה', משמשים להעצמת המיתוס. הם מעצימים את כל אחת מהתודעות שהטקסטים השונים הבליטו- גבורה, מנהיגות והובלה, אנושיות-הומניזם, תודעת אב, תודעת יהדות, מחאה והתרסה. כל אחד מהם תורם ליצירת המיתוס, ולדמותו של קורצ'אק בתוך המיתוס.